

Суочен са општом кризом, и председник Тадић је морао да бар донекле скрене поглед са Европе и усмери пажњу на оронулу Србију, а народу покаже да је осим Кипра, Сарајева и Атине, кадар стићи и у разровано Трговиште, запуштено Краљево и пропали Бор. Путујући по Србији народу је поручио да наде још има, а да има и новца, само да га најпре треба ишчупати из руку непатриота којима је пречи Кипар од земље која им је омогућила да своје прве милионе увећају до милијарди. Председник је тако из свог складишта политичких идеја извукао једну од прикладних за ове суморне тренутке, тако да је, иако се налази на челу режима коме су слободна трговина и отворено тржиште једно од десет заповести, изненада и учестало почео да помиње економски патриотизам.

Оф-шор економија

Прву јавну опомену тајкунима Тадић је изрекао на Кипру, омиљеном стецишту српских богаташа свих врста, да би затим са соцреалистичком патетиком упоредио допринос борских рудара, који „свакодневно показују економски патриотизам“, са учинком тајкуна, којима је поручио да морају да воде рачуна и о интересима земље у којој раде. Када је председник на Конгресу Савеза самосталних синдиката Србије, трећи пут у неколико дана, упозорио тајкуне постало је јасно да његове изјаве о „економском патриотизму“ нису случајне ни непланиране. То, међутим, не значи да је власт схватила погубност своје економске политике и одлучила да направи радикалан заокрет, већ да је себичност појединих тајкуна достигла такве размере, да је почела да директно угрожава систем, који је ионако на ивици пуцања. Тадићев позив поклопио се на име са моментом у којем су се у јавности појавиле шпекулације о томе да власник „Делта холдинга“ Мирослав Мишковић намерава да прода „Делта макси“, при чему држава на име пореза не би видела ни динара, пошто би цела трансакција највероватније била спроведена преко оф-шор фирми, чиме би се у потпуности заобишао порески систем Србије, и то у моменту када је државни дефицит све већи, каса све празнија а динар све нестабилнији. Узбуна у власти поводом овог случаја додатно је појачана тиме што је држава на сличан начин заобиђена и када је Мишковић продавао „Делта банку“ италијанској Интези почетком 2005. прво у износу од 277,5 милиона евра, за 75% акција. Касније су Италијани купили остатак акција, што је вредност укупне трансакције подигло на 370 милиона евра, али је државни буџет остао без веома значајног пореског прихода, пошто је власник „Делта банке“ била компанија са Кипра. Суочен са још једном калкулацијом најјачег српског тајкуна, коме је до Србије очигледно стало колико и до јучерашњег хлеба из „Максија“, Тадић је и Мишковићу и осталима послао поруку да је неприхватљиво да новац и порез од евентуалне продаје иду у неке друге земље, чиме би се додатно угрозила стабилност динара и економије, и да од њих очекује „неку врсту економског патриотизма“.

Српски бизнисмени иначе најчешће послују преко оф-шор компанија у иностранству, а велики број највећих домаћих компанија као власнике има кипарске, холандске, луксембуршке или неке друге фирме. Овакав начин пословања је легалан и врло раширен и у свету, где се чак 60% финансијских трансфера обавља преко пореских рајева, а српске оф-шор компаније су најпре осниване почетком деведесетих, најчешће због потреба пословања под санкцијама. Међутим, Србија и даље стимулише одлазак бизнисмена у пореске рајеве, пре свега кроз увоз робе који је далеко јефтинији кад иде преко "оф шор" компаније, него из Србије. Такође, прописи који се дотичу девизног пословања фаворизују стране компаније, које могу много слободније да добит износе из земље. Тиме су стране фирме стављене у привилегован положај, а због тога и сада постоји тенденција великог броја предузећа да региструју своју фирму било где ван Србије, јер ће тиме добити преференцијалан третман. Поред тога, бизнисмене из Србије често тера корупција, неефикасна државна администрација, курс динара и веома лоша путна и железничка мрежа, тако да се због свега тога и не може много замерити ако неко уместо у Србији отвори фирму у иностранству.

Пословање крупних српских бизнисмена преко оф-шор компанија, јавља се, међутим, као економски и морални проблем, јер су такви „привредници“ често најгласнији у тражењу помоћи од државе, од које траже да им обезбеди привилегован положај на домаћем тржишту, и помогне „пробој“ на инострану, док су на недавно одржаном састанку са представницима синдиката и Владе тајкуни тражили да део средстава из девизних резерви и од продаје „Телекома“ држава да најуспешнијим компанијама. Ови привредници користе и бројне повољности на рачун буџета Србије, попут разних бенефиција, регреса, премија, ослобађања од плаћања по разним основама, стимулација код запошљавања и по разним другим основама. Такође, користе и регресирани или повољне камате на кредите државе или фондова за развој, али новац зарађен уз помоћ државе пречесто путем разних финансијских акробација одлази на Кипар или неке друге дестинације. Тиме се избегава плаћање више врста пореза, контрола финансијског пословања, као и девизна, царинска спољнотрговинска контрола. Такође се преко „изнајмљених“ власника и директора прикрива идентитет и имовина стварних власника. Начини за избегавање плаћања пореза су једноставни и многоструки, а према неким подацима, ка пореским рајевима из Србије се у 2007. години ка оф-шор дестинацијама одлило 90,3 милиона евра, а у 2008. 69,7 милиона. Према подацима НБС, у прошлој години по основу услуга, на бројне рачуне у Швајцарској уплаћено је нешто више од 108 милиона евра, на Кипар 50 милиона евра, а у Холандију 34 милиона евра. Према неким проценама, држава је захваљујући пословању оф-шор компанија, у последње три године остала без 2,3 милијарде динара, колико износи порез на добит чије су плаћање власници ових фирми избегли, а то је само део штете коју држава трпи због чињенице да домаћи привредници максимално користе пореске рајеве за легалан бизнис.

Закони већ постоје

Стога Тадићев апел, који сада покушава да врати скривени новац у земљу, има смисла и оправдања. Он се између осталог zaloжио и за доношење закона који омогућава озбиљнију контролу оф-шор компанија, али је проблем са његовом иницијативом и искреношћу тај што механизми и закони којима је могуће спречити велике злоупотребе у оф-шор пословању постоје већ неколико година.

Још 2004. године донет је закон о привредним друштвима који не признаје седиште компаније по месту њене регистрације већ само у месту одакле се њом руководи, а све фискалне обавезе се регулишу према стварном седишту компаније, а не фиктивном. У том случају, свако ко је рецимо избегао плаћање пореза на капиталну добит, јер је продао неко своје предузеће или банку, учинио озбиљно кривично дело. Такође, грађани Србије који имају пребивалиште у Републици Србији, а прави су оснивачи оф-шор компанија, у обавези су да по Закону о порезу на доходак грађана (члан 61), пријаве своје укупне приходе по основу капитала, без обзира на то где се тај капитал створио, и плате за њега порез по стопи од 20%. Нови Закон о прању новца налаже да се утврди прави власник неке оф-шор компаније, без обзира на то ко се појављује као заступник капитала или фиктивни носилац оснивачких права, тако да ови закони могу обухватити готово сваког грађанина Републике Србије који је прави власник оф-шор компанија у свету, и самим тим од њега наплатити оно што држави дугује. Међутим, за увођења реда у том сегменту није до сада било ни политичке воље ни снаге, јер су највећи део тајкуна и политичара чврсто везани многобројним заједничким интересима. Зато је на пример, уместо неког тајкуна, највећи порез на доходак у Србији за 2009. годину платио извесни контролор лета са Вождовца.

У међувремену, понашање тајкуна је изгледа постало горе од најезде скакаваца, тако да се политичка воља да се њихова алавест мало закочи најзад појавила, бар код председника Тадића. Он је недавно и разјаснио да је разлог његовог позива да се компаније не продају преко оф шор фирми непредвидљив курс евра, а да новац од продаје треба да иде у наше банке да би допринесио стабилности динара. Поред тога, Тадића вероватно мучи и недостатак инвестиција за ову годину, које из иностранства највероватније неће стићи, а према писању неких медија, у његовом кабинету сада зри идеја да би сваки тајкун у Србији морао да изгради по једну профитабилну фабрику. Вероватно је с том идејом повезано његово обраћање учесницима 14. конгреса Савеза самосталних синдиката Србије, када је Тадић поручио да је за њега у овом тренутку „израз највећег патриотизма отварање нових радних места“. Међутим, иако је Тадић показао вољу, за сада није показао и моћ да учини оно што жели, што је донекле и сам признао када је рекао да „није мађионичар“ а да чини све што може. Јасно

је да је моћ председника, што због његових овлашћења, што због зависности политике од тајкунског новца, ограничена. Та ограничења су изгледа позната и тајкунима, који су за сада „искулирали“ његове апеле, а председника је „охладио“ и његов министар Млађан Динкић, који је брзо реаговао изјавом да Србија не треба да буде прва у законском регулисању пословања "оф шор" компанија, већ треба да сачека Европу.

Задње време

Иако се Србија данас налази на сличном степену економског уништења као и Русија с краја деведесетих, чини се да је руски сценарио овде теже остварљив. То може да посведочи и пример из 1996, када је велика ИТ фирма „Комтрејд“ обећала да ће на југу Србије изградити погон за производњу компјутера. Од тога наравно, није било ништа, а као што ових дана можемо видети, за разлику од Путина, који је овакве ствари решавао врло ефикасно, а непослушне попут Михаила Ходорковског успешно стрпао иза решетака, наш председник реагује млаким позивима и упозорењима, који за сада нису показали много ефекта. Тајкуни су ћутали и искључили мобилне телефоне, осим што је удружење тајкуна „Привредник“ послало обилату помоћ у разрушено Трговиште, што је уосталом много јефтиније од онога што се од њих тражи.

Држава је раније у случају Богољуба Карића показала да има могућности за обрачун, али је питање да ли ће варнице између Тадића и Мишковића прерасти у озбиљан сукоб који би Мишковића натерао да постане „економски патриота“. Његова позиција тренутно није сјајна, а у преговоре о продаји „Максија“ морао је да уђе због је презадужености ове компаније и драстичног пада промета. Медији пишу да се спрема да новац уложи у пољопривреду, али га је недавно напустила и Милка Форцан. Према писању неких дневника, Мишковић је веома бурно реаговао на повике председника о непатриотском пословању. Ако је истина оно што наводи дневник „Ало“, чак их је и схватио као издају, с обзиром на то да је био кључни човек у формирању владе са СПС-ом. Према неким мишљењима, Мишковић се у последње време све више окреће од демократа, а изгледа да има и резервни положај код опозиције. Све то, међутим, не мора да значи да ће доћи до сукоба, и могуће је да ће Мишковић на крају платити порез у Србији, исто као што је могуће да ће сличне позиве и даље игнорисати. Остаје да се види да ли ће држава наћи снаге да натера њега и остале тајкуне на одговорније пословање, осим ако цео случај није само још једна режија председничког ПР-тима. Шта ће се десити, за сада није познато, али како год се завршила ова епизода, остаје чињеница да је за Србију дошло стварно последње време када је Тадић почео да глуми Путина.